

Asia: VN/24520/2023

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan organisaatio

Muu, mikä?

2. Pidätkö hallituksen esitysluonnoksen 3 luvussa kerrottuja tavoitteita kannatettavina?

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita:

-

3. Päästäänkö esitetyillä muutosehdotuksilla esityksen tavoitteisiin?

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita:

-

4. Ovatko ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostavat säännökset mielestänne kannatettavia? (Vammaispalvelulain 2 §)

-

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

-

5. Onko elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskeva säännösehdotus mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

HUS esittää huolensa siitä, että vanhuusiän saavuttaneet kehitysvammaiset ja muilla tavoin vammaiset, mukaan lukien vanhuusiässä vammautuneet, saavat riittävästi ja muiden vammaisten kanssa yhdenmukaisesti tarpeensa mukaisia palveluja.

Vammaisen henkilön palveluntarpeen lisääntyessä vanhuusiässä enemmän kuin muutoin vastaavalla ei-vammaisella henkilöllä, tulisi tämä palveluntarpeen lisääntyminen nähdä vammaisuudesta johtuvana ja näin ollen vammaispalvelulain ja siihen liittyvien lakien kautta saatavaan apuun ja tukeen oikeuttavana.

6. Onko asiakkaan edun ja maksuttomuuden suhdetta koskeva tarkennus mielestänne kannatettava? (Sosiaalihuoltolain 4 §)

-

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

-

7. Onko asiakasmaksulain säännöksiä täydentävä niin sanottu suojasäännös mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §:n 4 ja 5 momentti)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Esityksessä perustellaan vammaispalvelulain toissijaisuutta ja korostetaan, että vammaisten palvelut on ensisijaisesti järjestettävä yleislakien nojalla. Uuden vammaispalvelulain 2 §:n 2 momentissa on kirjoitettu ensisijaisesta lainsäädännöstä seuraavalla tavalla:

Vammaisen henkilön palvelut järjestetään ensisijaisesti sosiaalihuoltolain, terveydenhuoltolain (1326/2010), ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012), varhaiskasvatuslain (540/2018), perusopetuslain (628/1998) tai muun lain perusteella.

Muiden lakien lisäksi mainitaan myös terveydenhuoltolaki eli terveydenhuollon palvelut ovat vammaispalvelulain nojalla järjestettäviin palveluihin nähden ensisijaisesti järjestettäviä palveluja.

Pykälän 3 momentissa tarkennetaan miten vammaispalvelulain 1 momentissa olevaa vammaisen henkilön palveluntarvetta tulkitaan suhteessa ensisijaisesti järjestettäviin palveluihin ja henkilön elämänvaiheen tavanomaisiin tarpeisiin. Vammaisen henkilö olisi oikeutettu toissijaisina palveluina järjestettäviin vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin vain, jos palveluita ei olisi järjestettävissä hänelle ensisijaisen lainsäädännön mukaan ja hänen välttämätön avun ja tuen tarpeensa poikkeaa siitä, mikä on henkilön elämänvaiheessa tavanomainen tarve.

Sosiaalihuoltolain 4 §:n on lisätty selkeyttävä säännös asiakkaan edun arvioinnista, jonka mukaan asiakkaan edun arviointiin ei vaikuta perittävä maksu.

Edellä sanotusta seuraa, että vammaisen henkilön palveluiden tarveharkintaan ei vaikuta onko palvelu maksullinen vai ei. Esityksen perustelujen mukaan vammaispalvelulain soveltamisalapykälään (2§) ehdotetaan kuitenkin lisättäväksi asiakasmaksulain mukaista huojennusta (asiakasmaksulain 11§) laajentava, maksun perimättä jättäminen ja alentaminen tilanteessa, jossa ensisijaisessa lainsäädännössä tarkoitetut palvelut olisivat vammaiselle henkilölle riittäviä ja sopivia (ja palvelut maksullisia). Tämän soveltamisalapykälän 5 momentin suojasäännöksen perusteluissa todetaan, että säännös olisi velvoittavampi kuin asiakasmaksulain vastaava säännös (asiakasmaksulain 11 §). Lisäyksen mukaan hyvinvointialueen olisi jätettävä maksu määräämättä, perimättä tai alennettava sitä, jos maksu estää tai vaikeuttaa oleellisesti vammaisen henkilön palveluiden yksilöllisen järjestämisen tai jos siihen on syytä huollolliset näkökohdat huomioon ottaen.

Edellä kuvattu johtaa siihen, että lakiehdotus saattaa nykyisessä muodossaan laajentaa terveydenhuollon palveluihin liittyvien asiakasmaksujen huojentamisvelvoitetta. Näin tapahtuisi ilmeisesti suoraan tulosidonnaisten asiakasmaksujen osalta (mm. pitkäaikainen laitoshoido). Ehdotuksen perusteluissa edellä kerrottu viittaus säännöksen asiakasmaksulakia vahvempaan velvoittavuuteen herättää puolestaan kysymyksen tasamaksujen huojennusvelvollisuudesta. Soveltamisen velvoittavuus jää epäselväksi.

Myöskään hallituksen esityksen taloudellisten vaikutusten osiossa ei ole huomioitu tai arvioitu huojennuksen laajentamisen aiheuttamia lisäkustannuksia terveydenhuollossa. Hallituksen esityksen perusteluissa käsitellään palveluiden tarveharkintaa erityisesti sosiaalihuollon eri palveluiden näkökulmasta. Tämä jättää epäselväksi, onko huojennuspykälän laajennuksen valmistelussa huomioitu, että myös terveydenhuollon palvelu saattaisi tulla kysymykseen ensisijaisena palveluna.

Käytännössä lakiehdotus nykyisessä muodossaan johtaisi siihen, että terveydenhuollossa asiakasmaksujen huojennusten piiriin tulee uusi asiakasryhmä. Asiakasmaksutulojen vähenemisen lisäksi uusi asiakasryhmä lisää hallinnollista työtä ja sitä kautta kustannuksia. Hallinnollista työtä vaikeuttaa ja sitä lisää mm. asiakasmaksuja käsittelevältä henkilökunnalta puuttuva sosiaalihuollon palveluiden erityosaaminen ja mahdollisuus arvioida lakiehdotuksessa esitettyjä soveltamisehtoja. Erityisesti Uudenmaan erillisratkaisuun liittyen herää kysymys HUSin mahdollisuudesta saada ehtojen soveltamisen arviointiin mahdollisesti tarvittavia asiakastietoja erikoissairaanhoidon ulkopuolelta. Epäselvä on mm. miten asiakasmaksuja käsittelevä henkilökunta arvioi maksun määräämisen vaikutuksia vammaisen henkilön palveluiden yksilölliseen järjestämiseen? Tai millä tavalla tämän asiakasryhmän osalta arvioidaan huollollisten näkökohtien huomioonottaminen. Molempien ehtojen osalta arvioiminen edellyttää harkintaa, eikä toiminto ole automatisoitavissa. On myös huomioitava, että ehdotetun laajennuksen myötä huojennusten tulokannanvaraisuus lisääntyy ja saattaa johtaa valtakunnallisesti erilaisiin käytäntöihin. Jotta hallintoa lisäävä työmäärä

voisi jotenkin hallita, huojennusta vaativan asiakkaan tulisi mielestämme itse toimittaa huojennukseen oikeuttavat asiakirjat laskuttajalle. Tämä vähentäisi jossain määrin hallinnollista työtaakkaa. Harkinnassa tarvittavia tietoja ei ole saatavissa HUSin käytössä olevista järjestelmistä. Asiakirjojen toimittamisvelvollisuuden lisäksi tarvitaan myös ohje siitä, voiko huojennuksen saada takautuvasti ja jos voi, kuinka pitkältä ajalta, jos asiakirjat toimitetaan myöhässä tms.

Kaikkeen edellä sanottuun viitaten, asiakasmaksulain huojennuspykälään tehtäviä muutoksia tulee mielestämme valmistella ja käsitellä asiakasmaksulain muuttamista tai uudistamista koskevan lainsäädäntötyön yhteydessä. Näin muutoksen vaikutukset tulisivat perusteellisemmin arvioiduksi.

Nykyisessä sotekustannusten rahoitusmallissa asiakasmaksutulojen väheneminen vaikuttaa suoraan HUSin käytettävissä oleviin varoihin ja vaikeuttaa entisestään HUSin talouden sopeuttamista.

Lainsäädäntöteknisesti suoraan asiakasmaksulain huojennuspykälän soveltamisalan laajennus pitäisi mielestämme kirjoittaa asiakasmaksulakiin, eikä erityislainsäädäntöön, vaikka muutostarve olisi alun perin erityislainsäädännöstä johtuvaa. Asiakasmaksulain huojennuspykälän erilaiset soveltamistapaukset on johdonmukaista kirjoittaa asiakasmaksulakiin.

8. Voit halutessasi esittää muita huomioita esityksestä:

-

Isokorpi Sari
HUS-Yhtymä